



К И Т А Б Р А Ф Л А Р И Н И З У Ч У Н

# ЭН'ЭНЭЛЭРƏ СƏДАГƏТЛƏ

Тоғиғ МҮТƏЛЛИБОВ

Мүзəффер Шүкүр Азəрбəйжан ше'ринин, хагг адобијатынын э'н'энэлəрне бағлы олан шаирлардын биридир. Бу чəһэт «Јелкəнлєр ачылар» вə «Бу торпағын нөгмөлєрне» адым нлк китабларындан өзүнү кəстəршиди. Соңра бу э'н'энэлəрне сəдигт гала-гала китабдан китаба инкишаф етмəјє, өзүнə мəхсүс јолу, достиг-хəтти гəзəлмəгə башлады. Мəтбуəтдə вə китаблар һағында мүхтəлиф фикирлөрлө дəлə мөгалəмлар, рəсəнзијалар чап олуңду. Бу јакшылардə «Јəзичмє» нəширјаты торофиндн бурхалыан «Араз дағалары» адым јени китабы да мөвзү, фикир ехтарышлары, э'н'энэлəрне сəдэгити, бу јолдыкы ардычыллыгы, өз үсубундакы, достиг-хəттиликки јени чавларбры нөтјеге-нəшəриндн дəлə марағалдыр. Шаирин сон илардə јаздыгы јени ше'рлериндн ибарот олан бир китаб һөм мөвзү, һөр формакы мухтəлифдир, һөр формакы олавадыр.

**Фикриклə, зəвғуладə бир јези јол сал,  
Јези јол корəкдир һава, су кыни**

Мүгəллиф бу принципə өмөл етмəјє, һəмшєр јени мөвзулар, јени фикирлар э'тəрлєр тəпмəт, олардын курутутына, парматтыја умудан курутуну мəхсүс сəдə, образлы, тəмкинлє, агыр бир тəрəдə нфəдасинə дəлə күчлө мөј кəстəрди. Ону һөр шеддн өввə, һөјəт вə инсан марағалдырдыр, һөјəттин эид-дигјотлєри, һөрбилмклєри, икилликлєри, ејин замандə тобиотин мөчүзөлєри, сеплрлєри, инсанларын хислэтлєрдн, харектериндикы мүсəбət, мөһиң чөһөтлөр һағында дүшүнүр. Һөһиңшə инсанлєр јүксək бəшпери дугуларын фəсүлдə, адымг адымларын гəршымснəдə эјилмөдөн, вəзифəјє, ад-санга умудлн күтүрлн, фəдakar вə мурд јашамасыны истөјр.

Һөјəт иксə тəккə белə адмлардын ибарот дегилдир. Пəрлєр дə чөхдүр. Белəлєрдин гəршын шаир сөрт вə амансыдыр. Чөһөт дəвəсы илө өлағадир

ше'рлєр һөм мурд, гəчəг, бир үзлү, һөм дə дондн-донə кир-рөн, мин үзлү адымлар һағында сəһбөтин чымлмсы тəсəдуфи корүнөүр. Чүник чəмəгə дəвəсы үзбөүз давадыр, бу давадə нə ајдгдн чөһиң, нə башдн бəсөн олур, шəр иксə буну јүксək гижмөтəндирди. Ахы һөјəтдə һөһислєр, үздə бир чүр, архадə иксə бəштə чүр оланлар, ибнис донунə кир-рөн даһə тəһлүкəлдир. Одур ки, Мүзəффер Шүкүрүн ше'рлєриндə сөзү бугөт олмајан, үрөк сындыран, вигдальны шан-шөһрөтə, вəр-дəвəлэтə сəт-төн, ара гəршдырлєн, дəр ајдгдə гəчəн, су тьсбасгынə бəнəлєн, ишиң-пəшоси гəзəмгəт, вəрлəмгəт олан адымларə иһр-рөт һисси күчлүду. Һəттə мүгəллиф оларə «гьимјан һəјəт, һөјəтлєр һөјəт» дегјə бизин кəзлə вə ишлмгə чөмјəттинснəдə ејр жəриғмөһиһсини тəлөб едир.

Үрөклə бағлы ше'рлєрдə нөһиңлк, јүксəkлнк, тəмизлнк, мөһөббөт һөр шеддөн уја тулулуру. Үрөк отєји һисслəрдə јох, Ардымларын дəрднн дигл-дөмкəл, адым севкнє бағл-мəгəл, тəмиз дугуларын өзүн дə јашатмəгə дəрүғмөһидир. Бу мө'ннəдə јакшы инсанлєрə оғун ше'рлериндə мөһөббət даһə күчлүду, Фүзулнјə, Нəснмнє, рус шаирларын, Ə. Кəримнє, Ə. Куртəлмнє вə ајр-ајрмнє шəхслəр һөсп олуанн ше'рлєр сөминнјотлə долу-ду. Уғунулудə сонгөһрөмьмз Əлнғə Күрмнјə һағындакы ше'рлєр даһə марағалдыр.

Инсанлн гəлбөн, руһн, мө'нөн тəмиз дугуларə јашамə-нын чəгырыш китабдыкы өксөр

ше'рлєрин руһундə вəрдыр. «Төһиң јашамəгə дə бир фəлсəфəдир» дегјөн шаир үчүн һөјəт бир мүбəризə мөјдəлдиңдыр, мəһз төһиңлнк, кəзəллик, јүксəkлнк угрунда мүбəризə мөјдəлн! Шаир өз ше'рлєри илө бу мүбəриздəн адым белə кəнəрə чөкјилди, нөһсанлєрə, кəһнөлнклєрə гəршы бəршм-мə бир мөвгə тутур. Мөсəл-лн, Азəрбəйжан дəмир јол идəрəсинин рəһсннə јəддэги өчмг мөкүбдə кəһнə вəгонл-рнн, јаш мөлфəлєрнн, чирк-лн, солгун јастыгларын һөлə дə һөкм сүрмөснə дөзə бил-мөјб, е'тирəз сөһиңи учмадыр:

**Көһнə вəгонларə дөздүк бир төһөр,  
Адым кəһнөлнјə дөзмөк олмајдыр.**

Һағлы киледир, һағлы тон-гиддир! Мəһзил нөһсөнсндики сүрүндүрмөчлнк, јункүл јол-лə гəзəн дəлмчнч гəчəларын агкөбт, ајр-ајрмнє адығтэз-ликлєрдəн доған мунасибəтлөр Мүзəффер Шүкүр гəлөмнндə мөһкөм тонгтə олуңду. «Сөзүн доғрусу» ше'ри јерлнрөст-лнк вəлєјинə јылмашдыр, рəјснгу рəјсөдн, кнндн кон-длн ајрлн, он адымг јолун арасындə фəргə ахтырн. Әс доғмə вəтннндə өкнєлнк, доғ-мəлмг јерэдн бир нəдəлн гəршы шаирин гəзəби күчлү-ду.

Китабдыкы гөһмөллөр ашығ адобијатынын он јакшы э'н'энэлорин давам етдирмөк бəхшындан гижмөтəдир. Шаир һəмшөмьмз јакшы мө'лүм олан бу формəјə јени мөзүмн кəт-р-мөјə нəлə омушду. Алт'

Шəйшир, Камнəдн һөсп ет-лнш гөһмөллөр даһə күчлүду! Јахуа «Һөјəт», «Ашығ Адым дє-мншкн», «Чығардыр», «Вөтөн јоллары» кнмн гөһмөллөр фн кир вə мө'нə чөһөтдн тəздир, сəһиңблди.

Китабдыкы севки ше'рлєриндə дə уја, јүксək вə нөһиң дугулар өсəдир, бөјүк, тəмиз вə улн мөһөббət јакшы адымларын урөјндə доғур. Мүзəффер Шүкүр тəмиз мөһөббəти тəрнүнүм едир, ајрмлығ, һөспрөт, кəдир мөһивлєри дə умуми фикир; һөјəтдə бөјүк, сөһиң бир мөһөббəтлə јашамəгə фит-ринə гəшүшүр. Шаир үчүн сөһмг һөјəти, инсанларын бəшпери сөһмг дөмөкдир, севкнє ады мө'нəснндн даһə јүксək бир мө'нə нəлə јаншыр, одур ки, ше'рлєринин бириндə јазыр:

**Сөвөн үрөклөрдə өмьмз мөһөббət,  
Вəрсə һөјəт ешгн, јашамəг ешгн!**

М. Шүкүр ше'рлериндə мөһөббəтин инсанлєр бəхш етдн-гн кəзəл, ишлмгə анын тəрнүнүмчнə даһə чөх јер мөһиңдир. Онə корə, дунјадə мөһөббəтснз, сəдэгтснз өмүр елөкөк чөтнндн, кнмн ки, гөјəтбөдн, ады-гоудан гəрш-мөјн, мөһкөм севкннз вəр, хөһсөхтдир. Сөһмг онун үчүн бөјүкүлөк вə мугдəлəснлк кə-мөкдир, бу севкнннн һөч кəс-дөп кнзлнн сəлғамг истөмн.

Мүзəффер Шүкүрүн доғмə Азəрбəйжанын тобиотнн, тəр-тнхнн, кечмишино, кəлөчөјннə, хусуслн дағларын, Бор-чалмјə, онун мунəрəлорннн һөсп етднш ше'рлєр дə днлгөтə лəйтдир. Шаирларнн сөһнндə, Ə. Туғəлн, С. Тəһрнр Жəддэги ше'рлєр бир хəлғнн тəлєјинə, кеч-тэз бнрлəшмөјннə инан дугуларын илө долуду. «Араз дағалары» тэм һада күчлү, марағл, тəрəвəтлн бир кнтабдыр. «Мөн кеннш јоллара чыккə вə кнстөм» дегјөн шаир нлдл вə кнстөм јолдыр, онун мө'нəсннјотн иксə даһə бөјүк вə даһə чнлдидир.

Тоғиғ МАҒМУД

Редактор  
И. КƏРИМОВ